

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzuida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislar to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy xujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev

i.f.n., professor I.S. Xotamov

i.f.d., professor Sh.I. Alibekov

i.f.d., professor V.P. Kuznetsov

i.f.f.d., dotsent N. Nosirova

i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov

assis. G. Axmedova

assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov

i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO'BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
"QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH"	
Alimov O.S.	82
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa'dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO’LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO’LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO’NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИҚЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G’.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSIYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOIYLLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Raxymjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdulfattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIJ TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР КАДРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНСИЯЛАРИНИ РИВОJЛАНТИРИШДА RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.II., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO‘JALIGIDA KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O‘ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA‘SIRINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

infratuzilma ochiqligi tufayli mavjud bo'lishi mumkin. To'laqonli o'zaro aloqa qilish uchun barcha iqtisodiyot obektlari va subektlari sezilarli raqamli tarkibiy qismlarga ega bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoniga 2-ILOVA
2. <https://rgsbm.uz/uploads/docs/55288f7fd1caf46a97455e5e34fd15c8.pdf>
3. Винер Н. Человек управляющий. – СПб: Питер, 2001. – С.48.
4. Кастлер Г. Возникновение биологической организации. – Москва, 1967. – С.20.
5. Мойсеев Н.Н. Человек, среда, общество. – Москва: Наука, 1982. – С.74.
6. Эйген М., Винклер Р. Игра жизни. – Москва, 1979. – С.18.
7. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining rasmiy sayti (stat.uz) ma'lumotlari.
8. Muallif ishlanmasi

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Sharipov Ixtiyor Baxtiyorovich

Ma'mun universiteti

“Biznesni boshqarish” kafedrası dotsenti, (Phd)

E-mail: ihiyorshb@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada asosiy e'tibor kichik biznes faoliyatining turli jihatlariga qaratilib, mamlakat iqtisodiyotidagi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo'nalishlari, shuningdek, raqamli transformatsiya va elektron tijorat kabi zamonaviy yondashuvlar keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, mikrofirm, xizmatlar, chakana savdo, tadbirkorlik subyektlari.

Аннотация. В данной статье рассматриваются различные аспекты деятельности малого бизнеса, охватывающие основные макроэкономические показатели экономики страны, направления развития малого бизнеса и частного предпринимательства, а также современные подходы, такие как цифровая трансформация и электронная коммерция.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, микрофирма, услуги, розничная торговля, предпринимательские субъекты.

Abstract. This article focuses on various aspects of small business activities, covering the main macroeconomic indicators of the country's economy, areas for the development of small business and private entrepreneurship, as well as modern approaches such as digital transformation and e-commerce.

Key words: small business, entrepreneurship, micro-firm, services, retail trade, entrepreneurial entities.

Kirish

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirish har qanday mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlovchi asosiy bo'g'in va amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishi hisoblanadi. Respublikamizda ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlik va xususiy tadbirkorlikni barqaror rivojlantirish va uni qo'llab-quvvatlash mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri qilib belgilangan. Ayniqsa, kichik biznes subyektlari ish o'rinlari yaratish, mahalliy ehtiyojlarni qondirish, o'ziga xos yangiliklarni joriy etish va bozorni rang-baranglashtirish kabi iqtisodiy funksiyalarni amalga oshirishda muhim o'rin tutadi.

Bu borada mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev "...yurtimizda bu soha ish o'rni, investisiya, innovasiya, raqobat, qo'shilgan qiymat va eksportni ko'paytirishga eng katta turtki berayotgan yo'nalishga aylandi. So'nggi besh yilda kichik va o'rta tadbirkorlar soni 2 karra ko'paydi. Ularda 10 million 500 ming odam – jami band aholining 74 foizi daromad topib, ro'zg'or tebratayapti. Iqtisodiyot hajmining yarmidan ko'pi, sanoat va eksportning uchdan biri shu soha vakillari hissasiga to'g'ri kelayapti. Ushbu raqamlarning o'ziyoq mamlakatimiz iqtisodiyoti uchun kichik va o'rta biznes qanchalik muhimligini yaqqol ko'rsatib turibdi. Davlatimiz rahbari shu bois bu yo'nalishni qo'llab-quvvatlash bundan keyin ham davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishini ta'kidlab o'tdilar[1].

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalari ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida sano-atning etakchi sohalarini yangi texnologiyalarga o'tishda tobora o'z o'rnini topib bormoqda. Ular yangi fikrlar va ishlab chiqarishni takomillashtirish, yangi axborot texnologiyalarini joriy qilish bilan ish jarayonini ta'minlovchi butun tizimni asosiy bog'lovchilik sifatini o'zlarida namoyon etmoqdalar. Aynan bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari bo'yicha chuqur ilmiy tadqiqotlar amalga oshirishni taqozo etadi.

Adabiyotlar sharhi

Tadbirkorlik faoliyati – tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, o'zi tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskorlik faoliyatidir.

Ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar, kichik biznes subyektlarining iqtisodiyotdagi o'rni hamda ahamiyati to'g'risida ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Amerikalik olim R.Xizrich [2], «Tadbirkorlik o'z qiymatiga ega bo'lgan qandaydir yangi narsani yaratish jarayoni, tadbirkor esa buning uchun barcha zarur vaqti va kunini sarflaydigan, barcha moliyaviy, psixologik va ijtimoiy xavf-xatarni

o'ziga olib, evaziga mukofot sifatida pul va erishilgan yutug'idan qanoatlanuvchi shaxs», - deb ta'kidlaydi.

Ingliz professori A.Xoskin esa «ishni o'z hisobidan olib boruvchi, biznesni boshqarish bilan shaxsan shug'ullanuvchi va kerakli vositalar bilan ta'minlanish uchun shaxsiy javobgarlikka ega, qarorni mustaqil qabul qiluvchi shaxs yakka tartibdagi tadbirkor bo'ladi»[3], - deb izohlaydi.

Rus iqtisodchi olimlaridan F.I.Shaxmalovning fikricha “tadbirkorlik mustaqil iqtisodiy faoliyat sifatida investisiya va xavf-xatar bilan bog'liq bo'lib, foyda yoki boshqa qo'shimcha daromad olishdir”[4], deb izohlaydi.

Mamlakatimizda iqtisodchi olimlaridan U.V.Gafurov o'zining [5] ilmiy ishlarida kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishga e'tibor qaratgan. Iqtisodchi Q.Sharipov [6] esa kichik biznes faoliyatining tarmoq bo'yicha ixtisoslashuv jarayonlarini tadqiq etgan. Shuningdek, D.Meyliyeva [7] kichik biznes subyektlarining ishlab chiqarish va sotish bilan bog'liq jarayonlarini tadqiq etgan. Bundan tashqari Respublikamiz bir qator olimlarining ilmiy ishlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning umumnazariy, xududlar tarmoq muammolari, kichik biznes subyektlarining daromadini oshirish strategiyalari tadqiq etilgan [8, 9, 10]. Shuning uchun, respublikamizda faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari hisoblangan kichik korxona va mikrofirmalarning rivojlanish tendensiyalarini aniqlash va baholash, hududlar bo'yicha yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalarning viloyatlar kesimida tahlil qilish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish yo'nalishlarini ishlab chiqish hamda kichik korxona va mikrofirmalarning umumiy iqtisodiy holatidagi o'zgarishlarni o'rganishga zarurat tug'ilmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

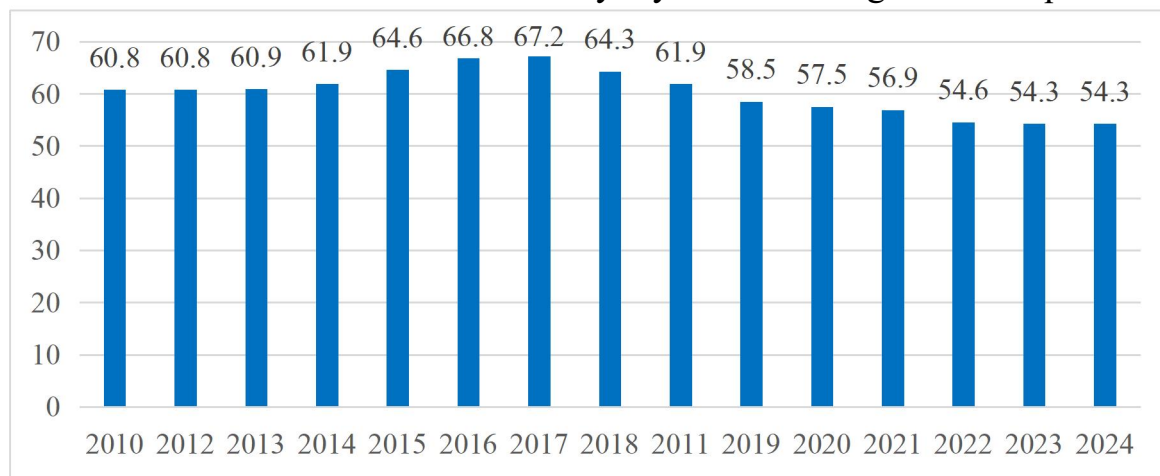
Tadqiqotning metodologik asosini kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish sohasidagi qonun osti va me'yoriy-huquqiy hujjatlar, Prezident farmon va qarorlaridan foydalanildi. Shuningdek, tadqiqot ishiga oid qarashlarni, fikrlarni tahlil qilishda induksiya va deduksiya usullari keng qo'llanildi. O'zbekiston Respublikasi milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlarining tahlilida statistik ma'lumotlarni guruhlash, solishtirma tahlil usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotining eng muhim tayanchlaridan biridir. Ular yangi ish o'rinlarini yaratish, aholini daromad bilan ta'minlash, innovatsion g'oyalarni hayotga tatbiq etish hamda mamlakatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasida kichik biznesni rivojlantirish davlat

siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilanib, so‘nggi yillarda bu sohada sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda.

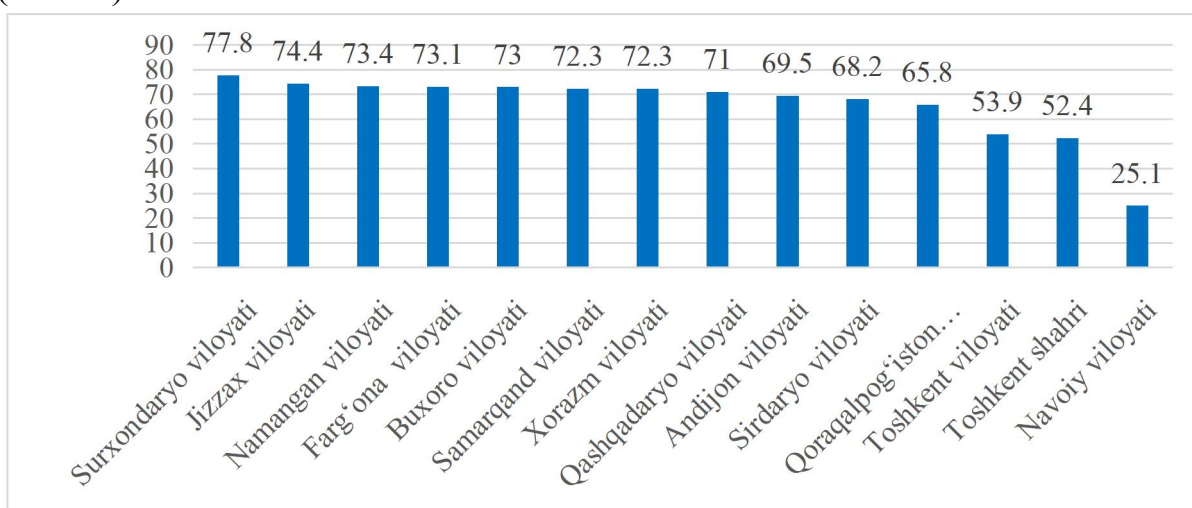
O‘zbekistonda kichik biznes subyektlari umumiy yalpi ichki mahsulotning katta qismini shakllantirib kelmoqda. Xususan, ular mamlakatda ish bilan band bo‘lgan aholining qariyb yarmidan ko‘prog‘ini ish o‘rinlari bilan ta‘minlamoqda. Shuningdek, eksport salohiyatining katta qismini tashkil etmoqda, hamda xizmat ko‘rsatish sohasida innovatsion va zamonaviy loyihalarni amalga oshirmoqda.

1-rasm. Kichik tadbirkorlik subyektlarining YaIMdagi ulushi dinamikasi, % da⁵²

2024- yilda YaIM tarkibida kichik tadbirkorlik subyektlarining ulushi 54,3 % ni tashkil qilib, 2023 yilga nisbatan o‘zgarishsiz qoldi (1-rasm).

2024- yilda kichik tadbirkorlik subyektlarining YaHMDagi hududlar bo‘yicha eng yuqori ulushi Surxondaryo viloyatida – 77,8%, Jizzax viloyatida – 74,4 %, Namangan viloyatida 73,4,%, Farg‘ona viloyatida – 73,1 %, Buxoro viloyatida – 73,0 %, Samarqand viloyatida – 72,3 % va Xorazm viloyatida – 72,3 % ni tashkil etdi (2-rasm).

2-rasm. 2024- yilda O‘zbekistonda kichik tadbirkorlik subyektlarining yalpi hududiy mahsulot (YaHM)dagi eng katta ulushiga ega bo‘lgan hududlar⁵³

⁵² O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (<https://stat.uz>) ma’lumotlari asosida ishlab chiqilgan.

⁵³ O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (<https://stat.uz>) ma’lumotlari asosida ishlab chiqilgan.

2024- yilda hududlar bo'yicha yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalarning jamiga nisbatan eng ko'p ulushi Toshkent shahri – 21,2 %, Xorazm viloyati – 8,9 %, Toshkent viloyati – 8,8 %, Samarqand viloyati – 8,6 %, Farg'ona viloyati – 7,7 %, Buxoro viloyati – 6,4 % va Surxondaryo viloyati – 6,3 % hissalariga to'g'ri kelgan.

2024- yilda mamlakatimizda yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalar soni 77046 birlikni tashkil etdi. Hududlar bo'yicha yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalar soni bo'yicha Toshkent shahrida 16298 birlik, Xorazm viloyatida 6860 birlik, Toshkent viloyati 6787 birlik, Samarqand viloyatida 6646 birlikni tashkil etgan (1-jadval).

2024- yilda mamlakatimizda yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalar sonini 100 % deb qarasak, hududlar bo'yicha yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalar soni bo'yicha Toshkent shahri 21,4 %, Xorazm viloyati 8,9 %, Toshkent viloyati 8,8 %, Samarqand viloyatida 8,6 %ni tashkil etgan.

1-jadval

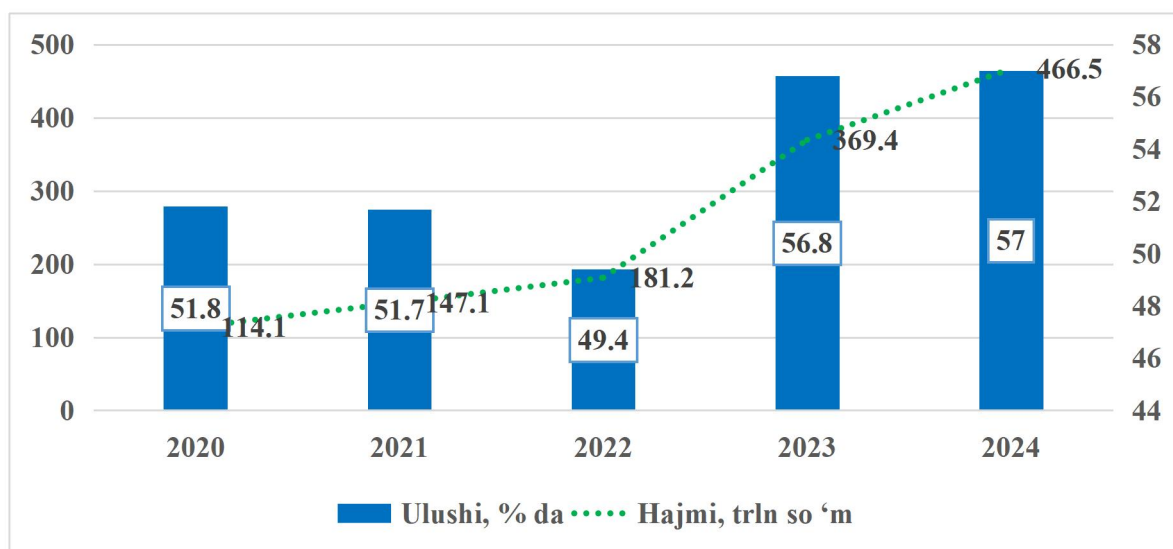
Hududlar bo'yicha yangi tashkil etilgan kichik korxona va mikrofirmalar soni (birlikda)⁵⁴

	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024
O'zbekiston Respublikasi	32314	26896	93214	98886	90177	86030	77046
Qoraqalpog'iston Respublikasi	1671	1146	4440	4308	4308	6247	3102
Andijon viloyati	2467	1816	7684	7111	5406	4185	4122
Buxoro viloyati	2025	1476	5928	6418	4413	5633	4963
Jizzax viloyati	1392	1168	4278	4373	4505	4424	4356
Qashqadaryo viloyati	2626	1620	5742	9463	8551	5922	4484
Navoiy viloyati	894	796	4260	4835	4323	3796	2944
Namangan viloyati	2089	1617	6202	6469	5542	4636	3929
Samarqand viloyati	2049	2043	8658	10814	10613	7570	6646
Surxondaryo viloyati	1758	1254	7542	5050	4083	3804	4812
Sirdaryo viloyati	1307	877	2947	2309	2073	2203	1794
Toshkent viloyati	2725	2650	8331	7799	6799	6940	6787
Farg'ona viloyati	2668	2260	8073	9051	8828	8036	5949
Xorazm viloyati	1810	1292	4632	4914	5655	6347	6860
Toshkent shahri	6833	6881	14497	15972	15078	16287	16298

Davlat tomonidan soliqqa oid imtiyozlar, kreditlash tizimlari, biznesni ro'yxatdan o'tkazishning soddalashtirilishi kichik biznesning rivojlanishiga katta imkoniyatlar yaratmoqda.

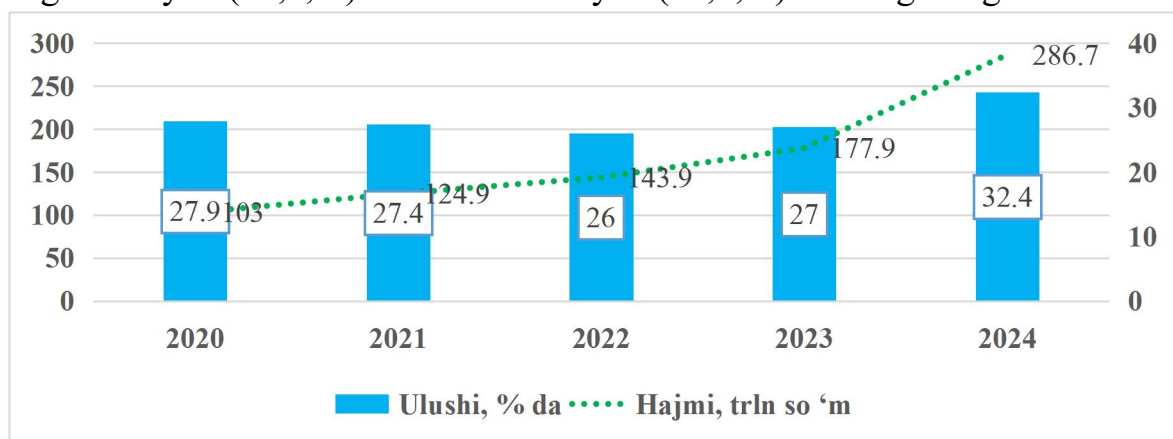
⁵⁴ O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi (<https://stat.uz>) ma'lumotlari asosida ishlab chiqilgan.

2024- yilda kichik tadbirkorlikning xizmatlar sohasidagi hajmi 466 461,8 mlrd.so‘mni yoki umumiy hajmining 57,0 %ini tashkil etdi (3-rasm). O‘shish sur‘ati 2023- yilga nisbatan 113,2 %ni tashkil qildi.

3-rasm. Kichik tadbirkorlik subyektlar tomonidan ko‘rsatilgan xizmatlar hajmi va jami hajmidagi ulushi⁵⁵

2024- yil sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishning umumiy hajmida kichik tadbirkorlikning ulushi 32,4,% ni tashkil etdi. Hududlar kesimida kichik tadbirkorlikning jami sanoat mahsulotlaridagi eng yuqori ulushi Surxondaryo viloyati (64,8,%), Farg‘ona viloyati (54,5,%), Samarqand viloyati (51,3,%), Namangan viloyati (50,0,%) va Buxoro viloyati (41,2,%) hissasiga to‘g‘ri keldi.

4-rasm. Kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari (xizmatlari) hajmi va jami hajmidagi ulushi⁵⁶

2024- yilda kichik tadbirkorlik subyektlarining chakana savdo tovar aylanmasi hajmi 338 802,6 mlrd.so‘mni yoki umumiy chakana tovar aylanmasining 84,0 %ini tashkil qildi. O‘shish sur‘ati 2023- yilga nisbatan 111,4 % ni tashkil qildi.

⁵⁵ O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (<https://stat.uz>) ma’lumotlari asosida ishlab chiqilgan.

⁵⁶ O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (<https://stat.uz>) ma’lumotlari asosida ishlab chiqilgan.

Hududlar kesimida kichik tadbirkorlik subyektlarining eng ko'p chakana savdo tovar aylanmasidagi hajmi Toshkent shahri (64517,9 mlrd.so'm), Toshkent (33020,7 mlrd.so'm), Samarqand (31729,7 mlrd.so'm), Farg'ona (31585,0 mlrd.so'm), Andijon (25419,6 mlrd.so'm), Qashqadaryo (24925,0 mlrd.so'm) va Surxondaryo (24079,3 mlrd.so'm) viloyatlari hissasiga to'g'ri kelgan.

Bunday ijobiy natijalarga erishish bilan birga kichik biznes va xususiy tadbirkorlik oldida turgan bir qator to'siqlar ham mavjud. Ularni umumlashtirgan holda quyidagicha keltirish mumkin:

- tadbirkorlar malakasining yetarli darajada yuqori emasligi;
- moliyaviy resurslarning yetishmasligi va kredit olishdagi yuqori stavkalar;
- zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda muammolar;
- mahsulotlarni sotishda, xalqaro bozorlarga chiqishda marketing va logistika tizimlarining zaifligi.

Mazkur muammolarni hal etish kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Bugungi raqamli texnologiyalar rivojlanib borayotgan aqlli iqtisodiyot sharoitida, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish jahon miqiyosida tobora murakkablashib bormoqda. Negaki, tadbirkorlik subyektlari raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun yanada kreativ va tashabbuskor bo'lishlari hamda tovar (xizmat)lar ishlab chiqarish jarayonida innovatsion yechimlardan foydalanishi talab etilmoqda [11].

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarni asosiy qilib belgilash mumkin:

1. Raqamli transformatsiya - kichik biznes korxonalarida elektron tijorat, internet-marketing va raqamli boshqaruv tizimlarini keng joriy etish bugungi shiddat bilan rivojlanib borayotgan raqobat kurashida zaruriy choralar hisoblanadi.

2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash - Startap va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlovchi grantlar, davlat kafolatlari hamda past foizli kreditlarni kengaytirish orqali yangi boshlayotgan tadbirkorlar yoki faoliyatida yangi o'zgarishlarni amalga oshirmoqchi bo'lgan tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatini yana rivojlantirishga erishish mumkin/

3. Kadrlar salohiyatini oshirish - kasb-hunar ta'limi, biznes-trening markazlarini rivojlantirish orqali tadbirkorlar bilim va tajribasini zamonaviy talablar asosida shakllantirish.

4. Eksport imkoniyatlarini kengaytirish: Mahalliy mahsulotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish va ularni xorijiy bozorga olib chiqishda davlat ko'magini kuchaytirish.

5. Hududiy tadbirkorlikni rivojlantirish: Qishloq joylarda hudud salohiyatidan kelib chiqib kichik biznesni qo'llab-quvvatlash orqali hududiy iqtisodiy o'sishni jadallashtirish mumkin.

Olib borilgan kuzatishlarimiz asosida aytishimiz mumkinki, mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi o'rnini yanada oshirish, balki tadbirkorlik faoliyatini yangi pog'onalarga ko'tarish va rivojlantirish uchun hali ishga solinmagan katta salohiyat mavjud. Ushbu salohiyatdan foydalanishda tadbirkorlar duch kelayotgan muammolarni tizimli o'rganish va bartaraf etib borish, yangi turdagi tadbirkorlik faoliyatlarini qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlarning ishchanlik kayfiyatini oshirish bo'yicha rag'batlantirish chora-tadbirlarini amalga oshirish ijobiy natijalarga erishish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar

Yuqoridagilardan kelib chiqib, kichik biznes va tadbirkorlik – mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadigan soha ekankigi, uning barqaror rivojlanishi, ishchi kuchi bandligini oshirishga imkon yaratadi. Xulosa qilib aytganda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish borasida davlat tomonidan yaratilayotgan sharoitlar, biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari hamda xalqaro tajribani qo'llash orqali kichik biznesning istiqbollari yanada kengayadi. Bu esa iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlab, aholi farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Литература/References)

1. “Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash – strategik yo'limiz” O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2025- yil 19- martdagi kichik va o'rta biznes vakillari bilan uchrashuvdagi nutqi. <https://president.uz/uz/lists/view/7955>
2. Хизрич Р., Питерс С. Предпринимательство. -М., 1991, 20-бет.
3. Хоскин А. Курс предпринимательства. -М., 1993, 23-бет.
4. Шахмалов Ф.И. Взаимодействие предпринимательских и властных структур: вопросы теории и практики. Автореферат диссертации доктора экономических наук. Санкт-Петербург. 1998. С. 34.
5. G'afurov U.V. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda imtiyozlardan samarali foydalanishning nazariy masalalari. “Iqtisodiyot va innovasion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. №8, 2013 yil
6. Sharipov Q.B. O'zbekistonda kichik biznes faoliyatida tarmoq bo'yicha ixtisoslashuv jarayonlari // «Iqtisod va moliya» ilmiy-amaliy jurnali. – № 2(132), 2019. 32-38-b. (08.00.00; №18)
7. Meyliyeva D. Kichik biznes va tadbirkorlik sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishning xorijiy tajribasi. “Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali. №6, 2024.

8. Sharipov I.B. O'zbekistonda kichik korxona va mikrofirmalarning rivojlanganlik darajasini statistik baholash. Marketing, 2(4), 375–383. 2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15802471>
9. Sharipov I.B. Kichik biznes subyektlarining daromadini oshirish strategiyalari. O'zbekiston sug'urta bozori, Vol.2, 60–62 b. 2025.
10. Qosimova M.S., Ergashxodjayeva Sh.J., Samadov A.N., Sharipov I.B. Kichik biznes va tadbirkorlik. O'quv qo'llanma. – T.: 2010, – 256bet.
11. Bektemirov A. Tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari. Jamiyat va innovatsiyalar. Special Issue – 4 (2021) / ISSN 2181-1415

РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ

Ашуров А.Ф.

Доктор философии, доцент НИУ «Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства», Факультет «Земельные ресурсы и кадастр», Ташкент, Узбекистан,
E-mail: a.achurov2810@gmail.com

Аннотация. Мақолада қишлоқ аҳоли яшаши жойларининг, хусусан томорқа ер фондининг мамлакат иқтисодиётидаги аҳамияти ёритиб берилган. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши, чорвачилик маҳсулотлари етиштириши ва уларнинг паст рентабеллиги, унинг сабаблари, озуқа етишмовчилиги ва бу мауаммоларни ҳал қилиш йўллари келтирилган. Турли минтақалардаги деҳқон хўжаликлари раҳбарлари билан сўровнома натижалари таҳлили, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириши харажатлари ва ишлаб чиқаришини таъкил этиш масалалари, томорқа ер участкаларида ўртача маҳсулот етиштириши ҳажмлари тўғрисида маълумотлар келтирилган. Деҳқон хўжаликларида ердан фойдаланишни истиқболли ривожлантириш аспекти белгиланган шу билан бирга томарқа ва деҳқон хўжалиги ерларидан фойдаланишни бошқаришда ГАТ қўллаш имкониятлари ва унинг истиқболлари масалалари ёритилган

Калит сўзлар: Ер фонди, ер турлари, ресурс, меҳнаткаш, субаренда, ер тузиш, массив, полизчилик.

Аннотация. В статье говорится о роли в экономике страны землепользовании сельских населённых пунктов и в особенности земли приусадебного земельного фонда. В статье приводятся показатели животноводства и говорится о их низ кости, говорится о нехватки кормов и пути его решения. Приводятся результаты опрос деҳкан разных регионов, говорится о затратах при организации сельскохозяйственного производства. Приведены средние объёмы производства земледельческой и животноводческой продукции, говорится о доходах с приусадебных земель. Намечены основные аспекты перспективного развития землепользования деҳканских хозяйств а также возможности и перспективы применение ГИС для управления земель приусадебных и деҳканских хозяйств.

Ключевые слова: Земельный фонд, земельные угодья, ресурс, труженик, субаренда, обустройства, массив, бахчевые.

Annotation. The article outlines the importance of rural settlements, in particular the role of land fund in the national economy. Agricultural production, livestock production and their low profitability, its causes, nutritional deficiencies and ways to address these problems. The

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114